

hronološki paralelni, pa su neka važna dela izazivala različite reakcije: npr. Aronova knjiga "Opijum intelektualaca" 1957, Solženjicinov "Arhipelag gulag" 1974, ili CKK 1997. U Francuskoj je 1974. bio tzv. "Gulag-šok", a u SR Nemačkoj i Italiji ne. U SR Nemačkoj je otpor antikomunizmu postojaniji nego u Francuskoj, pa čak ni pad Zida u levoliberalnom miljeu nije izazvao krupnije potrese. Nešto više o uzrocima neravnomernosti ovih idejnih tokova.

Opšti uspon levice od polovine 1950-ih osnažen je raspadom kolonijalnih imperija. Kolonijalizam je bitno narušavao prestiž kapitalizma. Oslobođilački pokreti u Trećem svetu izazivaju pomeranje interesnih sfera i uticajnih zona. Francuska se 1956. povlači iz Indokine, a početkom 1960-ih ulaze SAD u Vijetnam. Počinje francusko-alžirski rat kao kolonijalni, a vraća se kao građanski rat u metropolu: atentati, protesti intelektualaca, kriza državne legitimnosti u Francuskoj čiji je vrhunac bio maj 1968. Krajem 1960-ih Portugal se povlači iz Afrike, u Kongu ratuje Belgija, u Južnoj Africi počinje borba protiv aparthejda, u Latinskoj Americi počinju gerilski pokreti. Antikolonijalizam je dizao ugled levice a snižavao liberalizmu. Bio je to "virus" erozije kapitalizma sličan "virusu ljudskih prava" koji je načio socijalizam 1980-ih godina. Mladi intelektualci su u antikolonijalizmu gledali novu globalnu revoluciju. Agresivna intervencija u kolonijama tumačena je kao zaštita sistema u metropoli, a kolonijalno pravdanje rata u Indokini antikomunizmom bilo je neubedljivo i prozirno. Radikalni studenti osuđivali su kolonijalizam kao novi fašizam, SAD, Španija i SR Nemačka poimane su kao istovetni delovi novog globalnog sistema pođarmljivanja, a uloga SAD u Vijetnamu poređena je sa ulogom SS trupa u Drugom svetskom ratu. Bremenski politikolog Antonia Grinenberg ocenjuje da se demokratija iskazivala u širokom antiratnom protestu (Grünenberg 1993 S. 148). Zbog ovih okolnosti odnos prema real socijalizmu u Evropi bio je složeniji nego tridesetak godina kasnije.

Marksizam u zapadnoj Evropi dugo je bio podvojen na službenu ideologiju prosovjetskih komunističkih partija i kritičku antistaljinističku struju. Sartr je 1950-ih godina kritikovao sovjetsku demokratiju u ime demokratije saveta (Sartr 1970, 26) i francuske komuniste koji su branili sovjetsku intervenciju u Mađarskoj (Sartr, 1970, 29-31), a ponajviše lenji lagerski marksizam. U Francuskoj, međutim, posle rata potiskivana je i vlastita okupacijska prošlost. Defetizam zbog poraza 1940. i stid zbog kolaboracije sa nacizmom zamenjeni su posle rata i prevladavani pojačanim antifašizmom: degolisti i komunisti pođednako su se koristili kapitalom resistance, oslobodioca nacije i boraca otpora. Sećanja na fašizam bila su još sveža, pa je ugled komunističkog pokretu otpora bio snažan. Od svih zapadnih zemalja marksizam je u Francuskoj 1945. bio u kulturnom i političkom pogledu najticajniji. "Jalta ala francaise" nazvana je podela moći posle rata: degolisti su držali političku moć, a komunisti, doduše u opoziciji, imali su je u kulturnoj sferi. Između 1945. i 1946. udvostručio se broj članova KP Francuske na preko milion, a na izborima novembra 1946. komunisti su dobili 28% glasova (Ackermann 1999, S. 77). Intelektualno politički milje je 1950-ih i 1960-ih godina stajao na strani levice sasvim u znaku antifašizma, koji se pozivao na slavnu resistance. Fireovski istoričari dodaju da je sve to bilo pojačano mitom o revoluciji, koji je u Oktobru gledao nastavak Francuske revolucije. Možda bi ova ocena bila uverljiva da u istom periodu ni u Italiji pojam totalitarizam nije imao značajnu ulogu (Petersen 1999, S. 63) jer su komunisti bili uticajni zahvaljujući aktivnom antifašističkom učinku. Inteligencija je slavila Resistenza, a P. Toljati (Togliatti) i D. Kantimori (Cantimori) odbacivali su pojam totalitarizam kao angloameričku semantičku invaziju. Čak ni vodeći italijanski istoričar fašizma Renco de